

CZU: 37.034

EDUCAȚIA MORALĂ, MODERNISM VERSUS POSTMODERNISM

Cornelia VOICU, doctorand
UPS „Ion Creangă” din Chișinău, RM

Summary: *Thought history, education has demonstrated its vital role for the development of civilization, the culture of humanity, for increasing the degree of order and rationality in social life, for cultivating spiritual values and thus conferring a high status to the human condition. The realization of moral education is done at a formal and informal level, with multiple and permanent implications in the informal conjunctures of social life. The essence of forming the moral profile of the pupils is concentrated in the first principle according to which it becomes the subject of moral practice.*

Keywords: *education, morality, ethics, morality, moral education.*

Educația în perioada modernă și postmodernă. Educația reprezintă obiectul de studiu specific pedagogiei, care include o multitudine de activități și acțiuni organizate, dar și influențe accidentale, spontane cu efecte pedagogice. Pedagogia definește educația ca un proces “prin care se formează, se dezvoltă și se maturizează, laturile fundamentale ale ființei umane: fizicul, psihicul, moralul, esteticul, cognitivul, afectivul, volitivul” la nivel de devenire a omului din “ființă în sine” în “ființă pentru sine” [7, p. 141].

La începutul epocii moderne se constată o dezvoltare impetuasă a diverselor științe, având drept consecință desprinderea pedagogiei de filosofie și constituirea unor științe particulare cu obiect și metodologie proprii de cercetare.

În acest context are loc apariția unor sisteme pedagogice, filosofia epocii punând-si amprenta asupra lor, mai mult sau mai puțin explicit. O preocupare importantă devine teoretizarea fenomenului educațional, distingându-se două direcții principale: una inductivă, când se pornește de la datele observației directe și una deductivă (speculativă) când se pornește de la anumite principii generale de natură filosofică, psihologică sau etică, pentru a se ajunge în cele din urmă la anumite principii pedagogice necesare activității educative practice. Reprezentativ pentru prima direcție este sistemul pedagogic al lui J.A. Comenius (1592-1670), al lui J.H. Pestalozzi (1746-1827) etc., iar pentru cea de-a doua direcție avem sistemul pedagogic al lui J.J. Rousseau (1712-1778), al lui J.F. Herbart (1776-1841) etc..

Societatea post-modernă a zilelor noastre presupune regândirea tuturor sistemelor de valori care au funcționat în epocile anterioare. Reașezarea în matcă nu înseamnă, din păcate, decât o strategie de reconvertire a valorilor, în vederea supraviețuirii (cultural, economic și social) în contexte noi, inedite, pe care le generează cu rapiditate societatea de consum a zilelor noastre.

Termenul „postmodernism” apare pentru prima oară menționat de pictorul englez John Watkins Chapman în 1870, care a utilizat formula „pictură postmodernistă” pentru a defini fenomenul plastic european ulterior picturii impresioniste.

Astăzi, postmodernismul este un termen generos, în care pot fi mixate valori, idei, concepte, fără teama de consecințele unor rezultate hibride, neașteptate, pentru că, oricum, vor fi apreciate ca fiind reprezentative. Aceasta pentru că spre mijlocul secolului al XX-lea termenul capătă o evoluție accelerată, extinzându-se în toate domenii, instaurând o nouă etapă istorică.

Platforma postmodernă, în ceea ce privește câmpul educațional, ca și platformele politice, este una generoasă, strălucitoare, credibilă. Pedagogia tradițională este, scriptic, inferioară celei postmoderne, realitatea, însă, o infirmă, pentru că sistemul de valori s-a modificat, s-a perimat, raportat la canoanele clasice, aspectele social-economice, realitatea însăși, având alte fațete.

Profesorul astăzi se află în relație de parteneriat cu elevii săi, negociind obiectivele învățării, formele și modalitățile de evaluare, fiind supus și el transformărilor: trebuie să se adapteze unor noi rigori, să dea dovada unor competențe noi, să adopte strategii de metodologie și de comportament relațional diferite de cele din școala tradițională. Toți suntem actori în viața socială, ne asumăm sau impunem roluri, forțați de contexte.

Dacă școala tradițională pregătește elevii pentru a se descurca în unul sau mai multe domenii de activitate, cultivându-le stima de sine și ajutându-i să se autodescopere, școala postmodernă impune ca precondiție pentru învățare respectul de sine, educația constituindu-se ca terapie. Educatorii societății postmoderne ajută elevii să-și construiască identități, iar nu să le descopere. Și aceasta, tot urmare a fenomenelor sociale hrănite și reflectate media, care-și impun consecințe și condiții, creând noi modele/comportamente/valori.

Școala secolului XXI, prin instruirea pe care o oferă, are ca obiectiv nu doar investirea elevilor cu un bagaj de informații, ci și îndrumarea și stimularea acestora în direcția dezvoltării cognitive, afective, sociale, a exersării abilităților în contexte diferite, în vederea pregătirii lor pentru integrarea optimă în activitatea și viața socială.

Postmodernismul impune în educație o nouă paradigmă, cea existențial-umanistă, care pune în centrul preocupărilor sale *persoana*.

Unele dintre consecințele acestei paradigme sunt descrise pe larg de către profesorul de pedagogie E. Păun, în titolul sugestiv *O lectură a educației prin grila postmodernității*.

Acestea sunt: „revalorizarea dimensiunii subiective a actului educațional; educația centrată pe elev în calitate de persoană cu caracteristicile sale specific- diferențiate; relația educațională este văzută ca o interacțiune cu o dimensiune simbolică și interpretativă dominantă, o relație în care profesorul și elevul sunt «constructori» de sensuri și semnificații și care generează și se bazează pe o puternică investiție cognitivă ar și afectivă. ... Profesorul nu lucrează asupra elevilor, ci cu elevii și pentru aceștia, pare a fi mesajul esențial al orientărilor postmoderniste în educație; o nouă modalitate de abordare a curriculumului, abordarea în termeni de cultură, care pleacă de la analiza contextelor culturale în care se structurează și se instituționalizează curriculumul; contribuții interesante în ceea ce privește transpoziția didactică (avem de-a face cu un curriculum «construit» și reinventat de profesor și elevi într-un proces de negociere cotidiană)” [10, p. 19].

Postmodernizarea școlii este o soluție dacă luăm în considerare faptul că acest curent pune în centrul tuturor preocupărilor *individul*, însă nu un individ abstract, ideal, rupt de realitatea în care trăiește, ci un individ concret cu dificultățile și realizările sale. În acord cu acestea, și școala trebuie să răspundă cerințelor individului. Ideea este surprinsă foarte bine de Emil Păun: „putem

vorbi de o reînțoarcere a individului ca actor în spațiul social și o resurecție a elevului în calitate de persoană cu caracteristicile sale specific-diferențiatore ce trebuie valorizate maximal, constituie dimensiunea dominantă a pedagogiei postmoderne" [10, p. 20].

Aceste aspecte sunt surprinse și de reforma educațională din țara noastră, mai concret, reforma curriculară are ca obiectiv fundamental substituirea școlii profesorului cu *școala elevului*. Aceasta prezintă unul dintre avantajele postmodernizării școlii.

Școala elevului are drept implicație schimbarea funcțiilor pe care profesorul este așteptat să le exercite. Astfel, cadrul didactic devine: „inițiatorul și organizatorul procesului, dar cele care dau seamă de (in)succesul întregii activități sunt rezultatele elevului” [14, p. 50].

În școala postmodernă, accentul cade pe învățare și pe rezultate, interesele individului și eficiența acțiunilor sale devin criteriul major de organizare a procesului de învățământ. Cadrele didactice trebuie să dovedească calități legate de adaptarea la schimbare, de formarea de competențe, creativitate în modul de a pune în valoare capacitățile fiecărui elev. Iată, deci, încă una din valențele pozitive ale postmodernizării școlii.

O altă consecință a acestui fenomen este accentul pus pe formarea de *competențe*. Pedagogul german H. Siebert subliniază faptul că este necesară înlocuirea conceptului calificării cu teza dezvoltării competențelor, care se „realizează «pe viu», în contextele sociale și profesionale, și doar prin experiență. Competențele se formează în urma intersecției proceselor de învățare organizate și a celor informative, prin combinarea influențelor socializării cu activitățile intenționale de instruire”. De asemenea, se accentuează rolul metacompetențelor, atât în învățare, cât și în predare, și rolul unor formatori înalt calificați, capabili de a stimula învățarea [9, p. 37].

Profesorilor li se solicită competențe noi, atât de ordin relațional, cât și metodologic. Comportamentul tolerant nu se dezvoltă într-un mediu autoritar, unde domină profesorul care folosește metode „clasice” centrate pe aspectul informativ. Pentru a forma competențe sociale, de pildă, atât de mult utilizate azi, nu sunt suficiente cunoștințele teoretice, ci comportamente care promovează toleranța sau empatia, atât în relațiile cu elevii, dar și cu celelalte cadre didactice.

Obiectivul educației contemporane nu va mai fi învățarea, ci a învăța cum să înveți, cum să cauți și să utilizezi eficient informația de care ai nevoie pentru a trăi în societate în armonie cu indivizi diferiți.

Morala în perioada modernă și postmodernă. O schimbare treptată de registru se poate constata odată cu fenomenul Renașterii, dar mai ales odată cu Reforma (aproximativ sec. XVI). Renașterea a însemnat începerea mutării accentului dinspre metafizic și tradiția bisericii înspre viața concretă a oamenilor, iar reforma lui Luther și Calvin a condus la sfărâmarea monopolului catolicismului asupra conștiinței colective europene și la instaurarea unei relații proprii a fiecărui individ cu divinitatea, astfel încât normele impuse de Biserica Catolică deveneau inutile (singura sursă a regulilor era de acum Scriptura și interpretarea pe care fiecare individ o dă conținutului ei).

Pe parcursul secolelor XVI-XIX filosofi Descartes, Hobbes, Locke, Grotius sau Spinoza au abordat subiectul comportamentului moral și fundamentele acestuia, dar fără a se dedica unui studiu exclusiv pe această temă.

Se poate constata că dacă *raționaliștii* (unul din marile curente filosofice ale epocii care

susține că omul obține cunoașterea pe baza rațiunii) înclină spre o interpretare oarecum metafizică a eticii, *empiriștii* (curentul rival în filosofia epocii, curent care susținea posibilitatea cunoașterii doar prin simțuri) tind să vadă fundamentul comportamentului moral într-o psihologie a individului constrâns să trăiască în societate prin așa-numitul contract-social.

O revoluție completă în etică a însemnat contribuția lui Immanuel Kant (1724-1804) prin cele trei volume: *Bazele metafizicii moravurilor*, *Critica rațiunii practice* și *Metafizica moravurilor*. Formularea principală a eticii kantiene este imperativul categoric, propoziția din care pot fi derivate toate celelalte propoziții ale unui sistem etic. Din lucrările lui se desprinde ideea că rațiunea nu poate cunoaște totul, este limitată în domeniul cunoașterii, în schimb, are o valoare în domeniul practic, așadar moral.

Problema eticii în postmodernism este una dificilă din cel puțin două motive:

a. Dacă postmodernismul înseamnă demitizarea lumii construite în epoca modernă, iar etica a fost unul dintre aceste mituri (credița că o teorie poate să explice de ce și cum oamenii atribuie binele unei acțiuni mai degrabă decât alteia; credința că poate să existe un model care să asigure luarea constantă de hotărâri „bune”), mai poate fi pusă problema eticii de către postmoderni?

b. Postmodernismul, în esența lui, este relativist, anti-valorizant și anti-tradiție. În condițiile în care etica este o valoare absolută, tradițională, se pune întrebarea cum poate exista ceva precum etica postmodernă?

EPOCA MODERNĂ (1482 – 1789)	
EDUCAȚIE	MORALĂ
În această perioadă se constată o dezvoltarea diverselor științe, având drept consecință desprinderea pedagogiei de filosofie.	<i>Raționaliștii</i> au o interpretare oarecum metafizică a eticii, în timp ce <i>empiriștii</i> tind să vadă fundamentul comportamentului moral într-o psihologie a individului constrâns să trăiască în societate prin așa-numitul contract-social.
EPOCA POSTMODERNĂ/CONTEMPORANĂ (1789-prezent)	
EDUCAȚIE	MORALĂ
Scopul educației contemporane este de a forma competențe sociale, de pildă, atât de mult utilizate azi, nu sunt suficiente cunoștințele teoretice, ci comportamente care promovează toleranța sau empatia, atât în relațiile cu elevii, dar și cu celelalte cadre didactice.	Lumea postmodernă consideră conștiința morală ca o garanție în rezolvarea corectă a problemelor. Responsabilizarea morală conștientă este cea mai importantă strădanie și cel mai important deziderat postmodernist.
<i>Responsabilizarea morală conștientă este cel mai important deziderat postmodernist</i>	

Aici intervine rolul extraordinar al educației căreia îi revine rolul de a forma modele de comportament și conduită morală. Educația pe care încercăm să o oferim elevilor este raportată la societatea de azi, punând accentul pe latura formativă a educației, pentru a dezvolta elevului

capacitatea de a se adapta la noi provocări, de adaptabilitate și de gândire analitică și interpretare a realităților sociale.

Se remarcă necesitatea unei cât mai bune reflectări la nivelul fenomenului educațional a schimbărilor survenite sau anticipate în sfera socio-economică și realizarea unor cercetări riguroase cu privire la posibilitățile de optimizare a sistemelor educaționale contemporane. Educația însumează acțiunile – deliberate sau nedeliberate, explicite sau implicite, sistematice sau nesistematice – de modelare și formare a omului din perspectiva unor finalități în concordanță cu reperele socio-economico-istorico-culturale ale arealului în care se desfășoară. Raportarea la societate și raportarea la subiect sunt cele două cadre de referință indispensabile unei fundamentări pedagogice a educației morale.

BIBLIOGRAFIE

1. BERNEA, E., *Studii de pedagogie*, Ed. Predania, 2018, București, 280 p., ISBN 978-606819548-3.
2. CRISTEA, S., *Educația. Concept și analiză*, București, Editura Didactica Publishing House, 2016, 118 p., ISBN 978-606-683-378-3.
3. CUCOȘ, C., *Pedagogie*, Iași, Editura Polirom, 1996, 464 p., ISBN 973-681-063-1.
4. DORIN, V.B., *Etică și comunicare profesională – manual clasa a X-a*, Ed. CD Press, 2018, București, 108 p., ISBN 978-606-528-429-6.
5. FLOREA, N., *Procesul instructiv-educativ în școala modernă*, Ed. Arves, București, 2005, 122 p., ISBN 978-973795854-9.
6. LYON D., *Postmodernitatea*, Ed. Du Style, 1999, București, ISBN-13: 978-0816632275
7. MANOLACHE, A., MUSTER, D., NICA, I., VĂIDEANU, G., *Dicționar de pedagogie*, Ed. Didactică și pedagogică, 1979, București, 481 p.
8. NICOLA, I., *Tratat de pedagogie școlară*, Ed. Aramis, 2003, București, 480 p., ISBN 978-973-847-364-0.
9. NOVEANU, E., POTOLEA, T., *Științele educației. Dicționar enciclopedic (vol. II)*, Ed. Sigma, 2008, București, 580 p., ISBN 978-973-649-395-9.
10. PĂUN, E., POTOLEA, D., *Pedagogie. Fundamentări teoretice și demersuri aplicative*, Ed. Polirom, 2002, Iași, 248 p., ISBN 973-681-106-9
11. SIEBERT, H., *Învățare autodirijată și consilierea pentru învățare. Noile paradigme postmoderne ale instruirii*, Ed. Institutul European, Iași, 2001
12. STANCIU, I.Gh. *O istorie a pedagogiei universale și românești până la 1900.*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1977. 394 p.
13. VĂIDEANU, G. *Educația la frontiera dintre milenii*. București: Editura Politică, 1988. 326 p. ISBN: GVAIEDUPO1988.
14. VLĂSCEANU, L., (coord.), *Școala la răscruce. Schimbare și continuitate în curriculumul învățământului obligatoriu. Studiu de impact*, Ed. Polirom, Iași, 2002, 895 p., ISBN 973-681-062-3

Surse Web:

1. *Educație*. Wikipedia, <https://ro.wikipedia.org/wiki/Educa%C8%9Bie>, ultima editare a paginii a fost efectuată la 26 octombrie 2019, ora 10:55.

2. <https://www.e-antropolog.ro/2011/01/valente-postmoderne-ale-scolii-romanesti-actuale>
**data publicării 08 ianuarie 2011
3. <https://www.art-emis.ro/stiinta/conceptul-antic-si-tzraditional-in-evolutia-educatiei-3>
**data publicării 28 ianuarie 2016
4. https://www.academia.edu/2920324/Postmodernismul_provocare_la_morala_crestina